

פרשת לך לך

כיבוד אב ואם של אברהם אבינו

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְמֹלַתְהָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ (י"ב, א')

לכאורה יש להקשות, וכי מה צורך היה להורות לאברהם אבינו לעזוב את 'בית אביו'? הלא באותה שעה - היה אברהם בן שבעים וחמש שנה, ואדם בגיל שבעים וחמש בודאי כבר עזב את בית אביו זה מכבר, בפרט לאור העובדה המפורשת בפסוקים הבאים, על פיה כבר היה אברהם נשוי באותה שעה לשרה אשתו! אין ספק כי אברהם נהג כמנהג כל הארץ, כפי שנאמר כבר לאדם הראשון (בראשית ב', כ"ד): "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד!"

ונראה לבאר, על פי קושיה אחרת אשר יש להעיר בפסוק זה. שכן לכאורה יש להקשות עוד, מדוע ציוה הקב"ה את אברהם לעזוב את 'ארצו' ואת 'מולדתו', ורק לאחר מכן הזכיר את בית אביו? הלא בפשטות, קודם כל עוזב האדם את בית אביו, לאחר מכן מתרחק עוד - ועוזב את מולדתו, ורק לבסוף הוא עוזב את ארצו! מן הראוי היה לכאורה לכתוב את הדברים בסדר זה, ולא להפוך את הסדר לחלוטין!

אכן ביאר כבר המלבי"ם, כי כאשר הורה הקב"ה לאברהם לעזוב את ארצו, את מולדתו ואת בית אביו - הוא לא התכוון רק לדרוש ממנו לעזוב את כל אלו במובן הגשמי... הכוונה היתה להורות לאברהם אבינו כי יעזוב את כל מה שמסמלת ארצו, את כל מה שמסמלת מולדתו, ואת כל מה שמסמל בית אביו! הדרישה מאברהם אבינו היתה להשליך מאחרי גוו את כל התרבויות שאימצו להם אנשי ארצו, מולדתו ובית אביו, ולהתרחק כמטחווי קשת במובן הרוחני - מכל אלו!

ואמנם, המטרה והתכלית לאותה 'עזיבה' נדרשת - ברורה: מאחר ואנשי ארצו, אנשי מולדתו ואנשי בית אביו של אברהם אבינו היו רעים וחטאים, על כן הורה לו הקב"ה להתרחק מהם ומהשפעתם, בכדי שלא ילמד ממעשיהם הרעים או מאמונותיהם הכוזבות!

מעתה, ברור מדוע נכתבו הדברים בפסוק בסדר בו הם נכתבו. שכן אין מדובר כאן על התרחקות טכנית - אשר יש לה סדר משלה המוכתב על ידי המציאות. מדובר כאן על עזיבה רוחנית, עזיבה רעיונית!

בתחום זה - הרי שסדר הדברים המתבקש הינו הפוך לחלוטין: קל לאדם הרבה יותר להתרחק מהשפעתם השלילית ומדעותיהם של בני ארצו - אשר השפעתם עליו מועטה יחסית, קשה יותר להתרחק ולהתנתק מהשפעתם השלילית של בני המולדת - המשפיעים יותר, אולם בלי כל ספק הקושי הגדול ביותר לאדם הינו להתרחק מבית אביו! לשכוח את 'בית אבא' - הרי זה הדבר הקשה ביותר, ולפיכך נצטווה עליו אברהם אבינו באחרונה!

ואם כן, נראה כי מיושבת קושייתנו אשר הקשינו בתחילת דברינו הפלא ופלא. שכן ברור שהיה מקום לצוות את אברהם אבינו על עזיבת 'בית אביו' - אף שבודאי כבר עזבו זה מכבר, שכן אמנם עזב הוא את בית אביו במובן הגשמי - אולם עדיין היה עליו להתרחק ממנו במובן הרוחני, ועל כך נצטווה עתה.

עוד נראה לומר בדרך אחרת, על פי דברי חז"ל שלימדונו במדרש (בראשית רבה ל"ט, ז): "ויאמר ה' אל אברם לך לך. מה כתיב למעלה מן הענין? 'וימת תרח בחרן'. א"ר יצחק: אם לענין החשבון ועד עכשיו - מתבקש לו עוד ששים וחמש שנים! אלא בתחלה אתה דורש: 'הרשעים קרוים מתים בחייהן'. לפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר: 'אצא ויהיו מחללין בי שם שמים, ואומרים הניח אביו והלך לו לעת זקנתו?', אמר ליה הקב"ה: 'לך! אני פוטרך מכיבוד אב ואם - ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם! ולא עוד אלא שאני מקדים מיתתו ליציאתך, בתחלה: 'וימת תרח בחרן', ואח"כ: 'ויאמר ה' אל אברם'".

מבואר בדברי חז"ל, כי בתורה נכתבה מיתתו של תרח אבי אברהם - לפני הציווי שנצטווה אברהם אבינו לעזוב את בית אביו, וזאת בכדי שלא יאמרו שהניח את אביו הזקן והלך לו בכדי שלא יצטרך לכבדו. אכן לאמיתו של דבר - תרח נפטר ששים וחמש שנה לאחר מכן, אלא שהקב"ה פטר את אברהם ממצות כיבוד אב ואם.

מעתה נראה, כי זה החידוש שחידש הקב"ה לאברהם אבינו כאשר ציוה אותו לעזוב את בית אביו. שכן עד עתה, אף שבודאי עזב אברהם אבינו את בית אביו

זה מכבר - מכל מקום הוא עדיין **כיבד** את אביו וסייע לו לעת זקנתו! אכן עתה - הורה הקב"ה לאברהם **לעזוב** את בית אביו, והיינו שהוא **פטר** אותו ממצות כיבוד אב ואם, והתיר לו לעזוב את אביו לעת זקנתו על אף שלא יעלה בידו מעתה שוב לכבדו, וכל זאת בכדי שלא יושפע חלילה מהנהגתם הרעה של אנשי בית אביו, ולא יפגם ולו במשהו מקדושתו וטהרתו!

ומכאן, יכולים אנו כבדרך אגב ללמוד עוד חידוש אחד הנוגע אלינו. שכן ישנם אנשים, שלאחר נישואיהם - סבורים כי מעתה הם עומדים ברשות עצמם לחלוטין, ואינם מחוייבים לדרך שהתוו להם אבותיהם. כמו כן הם סבורים כי פטורים הם מכאן ואילך מלכבד את הוריהם, כאשר הם מפרשים באופן מעוות את דברי הפסוק: "על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו"...

אכן הנה כאן למדנו, כי למרות שתרח אבי אברהם היה רשע עובד אלילים, ולמרות שאברהם עצמו כבר לא היה צעיר לימים, ולמרות שהסכנה הרוחנית שנשקפה לו בחרן היתה מוחשית - אברהם אבינו לא היה מעלה בדעתו לעזוב את אביו לעת זקנתו אלמלא התיר לו הקב"ה במפורש לעשות זאת, וגם ההיתר הזה מוגבל - כפי שמפורש בדברי חז"ל: "אני **פוטרך** מכיבוד אב ואם - ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם"!

הקב"ה גוזר וצדיק מקיים

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן (י"ב, ה')

לכאורה יש לבאר, לשם מה היתה התורה הקדושה צריכה לציין במפורש כי אברהם אבינו לקח עמו לארץ כנען את אשתו, את בני משפחתו, ואת הרכוש אשר רכש? וכי ישאיר אותם מאחוריו? הלא מאחר שמבואר כי הוא עזב את חרן לצמיתות על דעת להשתקע בארץ כנען - ברור שהוא לקח עמו לארץ החדשה את כל אשר לו!

ונראה לומר, כי דרך העולם הינה, שכשהאדם רוצה לעקור ממקומו למקום אחר - הוא יוצא בתחילה אל המקום ההוא לבדו, בודק את הסביבה ואת התאמתה לצרכיו, מחפש דירה ומרהט אותה לטעמו, ורק לאחר שהוא מוודא שהמקום מוצא

חן בעיניו וכי הינו 'מסודר' בו מכל הבחינות - הוא מביא אליו את אשתו ואת בני ביתו.

אולם אברהם אבינו - לא עשה כן. מיד כאשר הקב"ה אמר לו לעזוב את חרן ולצאת לארץ כנען - הוא לא חישב חשבונות, לא היסס ולא התלבט, אלא תיכף ומיד ארז את כל מטלטליו, לקח עמו את בני ביתו, ויצא לדרך - תוך שהוא סומך על הקב"ה שבודאי מביאו אל המקום הטוב ביותר בעבורו, ובודאי ידאג לכל צרכיו כפי שדאג לו מעולם!

את זאת - מציינת איפוא עתה התורה, ובכך היא מבקשת להעמיד אותנו על שבחו של אברהם אבינו אשר סמך על הקב"ה בעינייים עצומות, ומיד - "ויקח את שרי אשתו וכו', ואת כל רכושם אשר רכשו וגו'..."

לא לבטל את הבחירה

וַיַּעַבְרַ אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׂכֵם עַד אֵלוֹן מוֹרָה וְהַכְנִיעַנִי אִזְ בְּאֶרֶץ (י"ב, ו')

ופרש"י: "עד מקום שכם - להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם".

לכאורה, אם צפה אברהם אבינו ברוח קדשו למרחוק, וראה את המלחמה שעתידה להתחולל בשכם עם בני יעקב - הוא בודאי ראה גם את הסיבה אשר גרמה לאותה מלחמה, כלומר: את מעשה דינה אשר נלקחה על ידי שכם בן חמור, עובדה שאילצה את בני יעקב לצאת למלחמה כנגדו!

מעתה לכאורה יש להתפלא, מדוע התמקד אברהם בתפילתו על המלחמה - ולא על סיבתה? מדוע הוא לא התפלל שהקב"ה ימנע מלכתחילה את מעשה דינה, ובכך יחסך הצורך באותה מלחמה מיותרת?

ונראה לומר, שמעשה דינה - היה בעצם נסיון, נסיון לשכם בן חמור - ונסיון לדינה. הקב"ה רצה לנסות את שכם - האם יתגבר על יצרו, ואת דינה - האם תצא לטייל והאם תכנע לרצונו. על כן, לא היה שייך להתפלל על מניעת הנסיון, שכן הקב"ה נותן לאדם אפשרות בחירה, ותפילות לבדן - אינן יכולות לפטור אדם מלבחור את הבחירה הראויה! גם אברהם אבינו לא רצה לחסוך את הנסיון הזה